

Mgr. Andrea Hudáková, Ph.D.: Koncepce Ústavu jazyků a komunikace neslyšících FF UK pro období 1. 9. 2021 – 31. 8. 2024

(dle Opatření děkana č. 10/2020 Změna opatření děkana č. 14/2017, Podrobnosti o výběru, jmenování a funkčních obdobích vedoucích základních součástí Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

a Výběrové řízení ze dne 6. 5. 2021 – Ředitel/ka Ústavu jazyků a komunikace neslyšících/ Job offer from 6 May 2021 – Head of the Institute of Deaf studies)

Úvodem

V překládané koncepci vycházím ze svých zkušeností s působením v oboru Čeština v komunikaci neslyšících (v letech 1999–2013 v rámci Ústavu českého jazyka a teorie FF UK) a následně v Ústavu jazyků a komunikace neslyšících (od roku 2013). V dalších letech bych ráda zachovala stávající směřování ústavu. Má koncepcí na období 1. 7. 2021 – 30. 6. 2024 (resp. 1. 9. 2021 – 31. 8. 2024) proto navazuje na koncepcí předchozí, staví na nich a dále je rozvíjí.

Charakteristika ústavu

Ústav jazyků a komunikace neslyšících (ÚJKN) je přinejmenším v české perspektivě zcela unikátním pracovištěm. Výjimečným jej činí zejm. odborné zaměření na lingvistiku znakových jazyků (s důrazem na český znakový jazyk) a celkově na obor **Deaf Studies**, tj. na otázky spojené s kulturou, komunitou, historií a vzděláváním Neslyšících, s jazyky komunikace českých Neslyšících (zejm. českým znakovým jazykem a psanou češtinou), s tlumočením a překladem mezi znakovými a mluvenými jazyky (s akcentem na český znakový jazyk a češtinu) aj. Portfolio činností ústavu nespočívá pouze ve **vědecko-odborné a pedagogické oblasti**. ÚJKN je též pověřen **poskytováním podpory související se studiem neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých studentů** celé fakulty a částečně i univerzity. Velmi aktivně plní i tzv. **třetí roli univerzity**, a to jak směrem do komunity českých Neslyšících, tak směrem k široké odborné i laické veřejnosti.

Výlučnost ÚJKN je podtržena (a) funkčním propojením všech výše zmíněných oblastí ve smysluplný celek, (b) společným působením neslyšících, nedoslýchavých, ohluchlých a slyšících studentů, členů ústavu a externích spolupracovníků, jež postupně formuje zcela ojedinělý sociální ekosystém, v němž platí pravidla tzv. třetí kultury, (c) organickým zapojením ústavu do odborných a pedagogických struktur oborově pestré instituce, jakou je FF UK.¹

Personální rozvoj

Personální profil chápu jako klíčový faktor určující fungování ústavu v přítomnosti a jeho směřování do budoucnosti. Aktuálně (tj. k 2. 6. 2021) je v ÚJKN zaměstnáno **devět akademických pracovníků (v celkové výši úvazku 7,75) a šest technicko-hospodářských pracovníků (v celkové výši úvazku 3,15):**

- **AP4:** prof. Macurová – úvazek 0,5;
- **AP3:** doc. Vaňková – úvazek 1,0;
- **AP2:** ředitelka ústavu a kontaktní osoba pro studium neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých studentů FF UK a částečně UK dr. Hudáková – úvazek 1,0; dr. Hynková Dingová – úvazek 0,75; zástupkyně ředitelky ústavu dr. Okrouhlíková – úvazek 1,0;
- **AP1:** Mgr. Nováková – úvazek 1,0; Mgr. Zbořilová – úvazek 1,0 (momentálně na RD);

¹ Podrobné informace o ÚJKN jsou každoročně zveřejňovány ve *Zprávách o činnosti ústavu* přístupných na jeho [webových stránkách](#).

- **L2:** Mgr. Fritz – úvazek 0,5; Mgr. Sedláčková Půlpánová – úvazek 1,0;
- **THP instruktor výuky/tlumočník:** Mgr. Lachmanová – úvazek 0,5 (momentálně na MD); Mgr. Stará – úvazek 0,5 (momentálně na RD);
- **THP samostatný odborný a organizační a administrativně-správní pracovník:** sekretářka a tajemnice ústavu Mgr. Bělehrádková – úvazek 0,65; koordinátorka služeb spojených se studiem neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých studentů FF UK Mgr. Slánská Bímová – úvazek 0,5;
- **THP instruktor výuky:** odborná konzultantka a správkyňe webu [Neslyšící a nedoslýchaví studenti na UK](#) Bc. Holubová – úvazek 0,5; přepisovatelka a titulkařka Bc. Štěpánková – úvazek 0,5.

ÚJKN spolupracuje s mnoha **externími spolupracovníky** – s vyučujícími, ale především s tlumočníky, přepisovateli, titulkaři a dalšími odborníky, kteří svou činností přispívají k tomu, aby se všichni studenti a interní i externí zaměstnanci ústavu (a fakulty a částečně i univerzity) mohli plnohodnotně a bez omezení zapojit do akademického života univerzity – včetně těch, kteří neslyší, slyší jinak, než je běžné, nebo mají specifické studijní potřeby vyplývající z jiných příčin.

Přes všechny systematické kroky, jež jsem v minulosti realizovala a jež vedly k jisté personální stabilizaci ústavu, je z výše uvedeného zřetelně patrné, že personální struktura bohužel nepatří k nejsilnějším stránkám ústavu. To ústav dlouhodobě destabilizuje a negativně ovlivňuje v mnoha rovinách, včetně akreditací studijních programů (viz níže). ÚJKN se dlouhodobě potýká zejm. (a) s nízkým počtem profesorů a docentů, (b) s pomalými kariéerními postupy členů ústavu na pozicích AP1 a AP2, příp. L2 a (c) s poměrně vysokým počtem vyučujících povinných předmětů z řad externích spolupracovníků.

V následujícím období bych se proto ráda zaměřila na zlepšení právě v těchto třech – vzájemně provázaných – oblastech. Ojedinelost odborného charakteru ÚJKN v rámci České republiky bohužel svádí k doplňování členů ústavu (popř. externích spolupracovníků ústavu) téměř výlučně z řad jeho absolventů. Na jedné straně jsem vždy podporovala a budu podporovat systematické vyhledávání talentovaných studentů a absolventů oboru, jejich postupné začleňování do aktivit ústavu (např. formou jejich zapojování do řešitelských týmů odborných projektů) a zejm. jejich další doktorské studium v některém z blízkých lingvistických oborů. Na straně druhé nejsem příznivcem přílišného akademického inbreedingu.

Proto plánuji vyhlášovat výběrová řízení na pozice AP2 a vyšší, do kterých by se mohli hlásit odborníci blízkých oborů (jazykovědné bohemistiky, obecné lingvistiky, translatologie aj.). Tento postup je pro mě příslibem (a) zlepšení akademického profilu ústavu (v ústavu bude zaměstnáno více členů s tituly Ph.D., doc. a prof.), (b) nových odborných impulsů vedoucích k odbornému rozvoji ústavu, včetně odborných projektových aktivit, do nichž se mj. budou moci zapojovat i studenti, (c) rozšíření počtu interních zaměstnanců ústavu.

Nad rámec běžný na FF UK věnuje ÚJKN svým zaměstnancům i externím spolupracovníkům zvýšenou pozornost v oblasti vzdělávání, konkrétně jim nabízí kurzy českého znakového jazyka a interní semináře na téma distanční výuka, používání technických pomůcek a nástrojů (např. Zoom, Moodle) aj. V této činnosti plánuji pokračovat a dále ji rozvíjet.

Rozvoj pedagogické činnosti

ÚJKN momentálně zajišťuje výuku ve čtyřech studijních programech a je mojí prioritou výuku v těchto studijních programech udržet a dále rozvíjet:

- **Bakalářský studijní program Čeština v komunikaci neslyšících**, jednooborové a dvouoborové studium, studenti ve 3. ročníku a výše, akreditace do 31. 12. 2024;

- **Bakalářský studijní program Jazyky a komunikace neslyšících**, samostatné a sdružené studium, studenti v 1. ročníku, akreditace do 19. 6. 2029 (RVH UK požaduje v roce 2022 předložení kontrolní zprávy ohledně personálního zabezpečení studijního programu);
- **Navazující magisterský program Čeština v komunikaci neslyšících**, jednooborové a dvouoborové studium, studenti ve 3. ročníku a výše, akreditace do 31. 12. 2024;
- **Navazující magisterský program Čeština v komunikaci neslyšících**, samostatné a sdružené studium, studenti v 1. ročníku, akreditace do 6. 6. 2028 (RVH UK požaduje v roce 2022 předložení kontrolní zprávy ohledně personálního zabezpečení studijního programu).

Při realizaci výuky spolupracuje ÚJKN s různými katedrami a ústavy v rámci FF UK, např. s Ústavem českého jazyka a teorie komunikace, Katedrou sociální práce, Ústavem obecné lingvistiky či Ústavem informačních studií a knihovnictví. Na ak. rok 2021/2022 je nově plánována spolupráce např. s Ústavem translologie a Ústavem českého národního korpusu.

ÚJKN dále realizuje vybranou výuku pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé studenty z celé UK (v rámci podpory spojené se studiem těchto studentů), výuku základů českého znakového jazyka pro studenty všech fakult UK a pokud to kapacitní a organizační okolnosti dovolují, neuzavíráme výuku primárně určenou pro studenty programů Čeština v komunikaci neslyšících a Jazyky a komunikace neslyšících studentům jiných oborů/programů napříč fakultou i univerzitou. Někteří členové ústavu naopak vyučují v kurzech garantovaných jinými pracovišti FF UK (nejčastěji Ústavem českého jazyka a teorie komunikace a Ústavem české literatury a komparistiky).

K bakalářským studijním programům jsou uchazeči přijímáni každý rok, k navazujícím magisterským studijním programům pak vždy jednou za dva roky. Tuto periodicitu hodlám zachovat i v budoucnu. Jak v bakalářském, tak v navazujícím magisterském studiu začali v ak. roce 2020/2021 studovat první studenti ve zcela inovovaných studijních programech. Jejich pojetí stále vychází z kulturně-lingvistického pohledu na hluchotu, ale oproti minulosti jsou v nich upozaděny disciplíny bohemistické lingvistiky a zdůrazněna obecnělingvistická a kulturnělingvistická linka, lingvistika znakových jazyků, kontrastivní lingvistika znakových vs. mluvených jazyků, kultura a historie Neslyšících a další subdisciplíny z oblasti Deaf Studies. V bakalářském studiu jsou pak ještě významně posíleny tzv. specializační moduly, tj. modul zaměřený na studium znakových jazyků, modul zaměřený na tlumočení a překlady pro neslyšící a modul zaměřený na vzdělávání neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých dětí, žáků a studentů. V souvislosti s posledně jmenovaným specializačním modulem bych v budoucnu ráda usilovala o akreditaci „oficiálního učitelského studia“ a vedle toho také o realizaci (speciálně) pedagogicky zaměřeného programu v rámci ČŽV, jakkoli si uvědomuji komplikovanost těchto počínů.

Velmi si vážím toho, že na pedagogickém poli se ÚJKN dlouhodobě daří držet vysokou kvalitu (srov. evaluace). Pedagogické přístupy jednotlivých pedagogů jsou pochopitelně rozličné. Velký důraz ale všeobecně kladu na týmovost a kolegiální vzájemnost mezi všemi vyučujícími a dalšími osobami zapojenými do výuky (tj. tlumočníky, přepisovateli, zapisovateli aj.), na partnerský přístup ke studentům, smysluplnost činností v rámci výuky jednotlivých předmětů a využívání moderních pedagogických přístupů (srov. údaje o jednotlivých předmětech v SIS). Domnívám se, že to vše se nám podařilo zachovat i v nelehkém kovidovém období – nemalou měrou také díky informačnímu a metodickému webu [Neslyšící a nedoslýchaví studenti na UK](#), který jsme spustili ihned v březnu 2020. Kvalitu výuky také pozitivně ovlivňuje fakt, že některé předměty jsou realizovány formou projektů. Ty jsou pak vhodně prezentovány v rámci tzv. třetí role univerzity (viz dále).

Rozvoj vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti

Oblast odborné, vědecké, výzkumné a publikační činnosti pokládám za jednu z priorit ústavu. V minulosti se v rámci ústavu podařilo uskutečnit nemálo kvalitních odborných akcí, často s mezinárodním přesahem, např. *Mezinárodní letní školu znakových jazyků (2014)*, *Mezinárodní konferenci k 20. výročí založení oboru Čeština v komunikaci neslyšících a 5. výročí vzniku ÚJKN (2018)*, *konference o kognitivní lingvistice (od r. 2014 téměř každoročně)* (více [web ÚJKN, sekce Konference, workshopy, přednášky](#)).

Tyto (a další odborné) aktivity bych chtěla dále rozšiřovat a rozvíjet. Mojí další ambicí je otevírat nová odborná témata a zároveň zvýšit míru zapojování – ústavu jako celku i jeho jednotlivých členů – do grantových a projektových výzev, a tím výrazněji posílit odbornou, vědeckou a publikační pozici ÚJKN. Jako nezbytné vidím především započítí korpusových aktivit, zejm. zahájení prací na korpusu (nebo alespoň databance) autentických projevů v českém znakovém jazyce. Považuji za krajně nešťastné, že dosud nebyl zveřejněn korpus autentických českých textů českých neslyšících, tzv. Korpus DEAF, na jehož vytváření se ÚJKN v minulosti významně podílel. Proto bych ráda docílila jeho zveřejnění.

Za přínosné pokládám pokračování tzv. odborných seminářů, na nichž jsou zhruba 3x za semestr pod vedením doc. Vaňkové prezentována a diskutována odborná témata, jimiž se jednotliví členové ústavu (a občas i studenti) právě zabývají. Proto tuto aktivitu budu nadále podporovat.

V oblasti mezinárodní spolupráce se zaměřím na to, aby se ke stávajícím převážně individuálním a jednorázovým výjezdům několika členů ústavu a jednotlivců z řad studentů (většinou v rámci programu Erasmus+) přidalo také zapojení ústavu do dlouhodobých mezinárodních projektů v rámci Erasmu+ a dalších platforem a také mohutnější zapojení do zahraničních konferenčních a publikačních aktivit – a to opět ze strany členů ústavu a nejlépe též studentů.

Mnohé akce plánované na r. 2020 a 2021, včetně dvou letních škol, z nichž jedna byla připravována ve spolupráci s [Pracownou Lingwistyki Migowej na Varšavské univerzitě](#), bohužel zastavila koronavirová pandemie. Věřím, že se ÚJKN již brzy podaří navázat na předkoronavirové odborné aktivity. Přislíbím je *7. konferenční setkání Dny kulturní lingvistiky a studenty plánovaná online mezinárodní konference mladých lingvistů znakových jazyků*. Obě akce by se měly uskutečnit na podzim 2021.

Rozvoj podpory studentů se specifickými potřebami, zejm. studentů neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých

Jedním z klíčových úkolů ÚJKN je zajišťování podpory spojené se studiem neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých studentů (viz výše; podrobnosti o této sféře činnosti ÚJKN jsou uvedeny na [ústavních webových stránkách](#)). ÚJKN má v této oblasti dlouholeté (od r. 1998) a bohaté zkušenosti a ve vytváření prostředí umožňujícího maximální uplatnění všech studentů a dalších členů akademické obce patří k leadrům nejen v univerzitním, ale i v celostátním měřítku. Přesto není možné polevit v dosavadním úsilí. I v této sféře budu tedy usilovat o neustálé zlepšování – a to jak z hlediska kvantitativního (tj. v množství nabízených forem podpory i v objemu jejího poskytování), tak z hlediska kvalitativního.

Rozvoj tzv. třetí role univerzity

Poslední – nikoli však nejméně důležitý – pilíř činnosti ústavu spatřuji ve snaze o utváření jistého společenského klimatu, reflektujícího hluchotu nikoli pouze tradičně jako jev medicínský, případně pedagogický a sociální, ale též jako záležitost lingvistickou a kulturní. Toho se snažíme v ÚJKN docílit nejen prostřednictvím vytváření soustavného „neviditelného“ vlivu v různých oblastech společenského života, včetně oblasti legislativní a mediální, ale též konkrétními popularizačními a osvětovými počiny směřovanými k odborné veřejnosti (medicínské, pedagogické, speciálněpedagogické, sociální, kulturní,

lingvistické...) a především k veřejnosti laické a ke komunitě českých Neslyšících. Dlouhodobě se jedná např. o výuku českého znakového jazyka pro zaměstnance univerzity, výuku českého znakového jazyka v rámci U3V, zapojení do projektů *24 hodin s FF UK*, *dny otevřených dveří*, *Dětská univerzita*, *Okna ÚJKN dokořán*, *aneb co tu to pořád zkoumáme*, *Open House* aj. (srov. [web ÚJKN, sekce Projekty](#)). Ve všech těchto aktivitách hodlám pokračovat a dále je podporovat a rozvíjet.

Závěrem

Na tomto místě bych se chtěla stručně zmínit o několika faktorech více či méně ovlivňujících prosperitu ústavu. Je obecně známo, že FF UK se nachází v dlouhodobé prostorové tísní. Z toho důvodů musí ÚJKN nezanedbatelnou část výuky realizovat v pracovních členech ústavu (P020 a P021). Ale nadto disponuje jednou multifunkční učebnou (P423) a malým, ale velmi slušně technicky vybaveným zázemím s nahrávacím studiem a tlumočnickou laboratoří (P422A + P422B). To vše doplňuje sekretariát ústavu (P421). Všechny místnosti byly v r. 2015 díky vedení fakulty moderně zrekonstruovány a vybaveny. Vždy jsem se též zasazovala o kvalitní technické vybavení pro práci jednotlivců, což se mj. jako klíčové projevilo v posledních měsících, kdy bylo nutno technicky zajistit distanční výuku, tlumočení, překlady, titulky aj. Prostorová a technická situace ústavu je tedy stabilizovaná a kvalitní zázemí umožňuje vykonávat veškerou činnost na vysoké odborné úrovni.

V otázce organizace práce ÚJKN míním zachovat stávající stav, kdy naprostá většina organizačních a administrativních činností spočívá na bedrech sekretářky a zároveň tajemnice ústavu, ředitelky ústavu, koordinátorky služeb pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé studenty FF UK a částečně zástupkyně ředitelky ústavu. Cílem je poskytnout ostatním členům ústavu dostatek času, aby se mohli plně věnovat vědecké, odborné a publikační činnosti, činnosti pedagogické a popř. popularizační a osvětové.

Jsem přesvědčena, že jakékoli společenství – ÚJKN nevyjímaje – může dlouhodobě efektivně fungovat pouze tehdy, pokud je všem jeho členům (zde členům ústavu, externím spolupracovníkům a v neposlední řadě studentům) zřejmé rozdělení úkolů a kompetencí a pokud v něm panuje přívětivá atmosféra podpořená otevřenou komunikací, transparentním zveřejňováním a předáváním informací a pokud možno častými osobními kontakty. Proto jsem se o to vždy snažila a budu se snažit i v budoucnu.

V Praze 2. 6. 2021

Mgr. Andrea Hudáková, Ph.D.